

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદની ગુજરાત ઉચ્ચ અદાલતમાં

સ્પે. સીવિલ એપ્લીકેશન નં.૧૨૩૫૦ ઓફ ૨૦૧૬
વિથ
સ્પે. સીવિલ એપ્લીકેશન નં.૧૨૩૫૧ ઓફ ૨૦૧૬
વિથ
સ્પે. સીવિલ એપ્લીકેશન નં.૧૫૪૩૮ ઓફ ૨૦૧૬
ડું
સ્પે. સીવિલ એપ્લીકેશન નં.૧૫૪૫૩ ઓફ ૨૦૧૬
વિથ
સ્પે. સીવિલ એપ્લીકેશન નં.૧૭૩૪૫ ઓફ ૨૦૧૬

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જી.આર. ઉધવાની

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા
૨	પત્રકારને રીફર કરવામાં આવશે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની ખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના

=====

બલવંતભાઈ સરદારભાઈ પાગી અને ૯..... અરજદારો

વિરુદ્ધ

ડેપ્યુટી એન્જિનિયર અને ૩..... પ્રતિવાદીઓ

=====

ઉપસ્થિતી:

અરજદાર(ઓ) નં.૧ તરફે એડવોકેટ શ્રી દીપક આર. દવે.

અરજદાર(ઓ) નં.૨ થી ૧૦ની અરજી પાછી ખેંચવામાં આવી/ફગાવવામાં આવી.

એસસીએ નં.૧૨૩૫૦/૨૦૧૬, ૧૨૩૫૧/૨૦૧૬, ૧૫૩૪૮/૨૦૧૬ થી ૧૫૩૪૫/૨૦૧૬માં સામાવાળા(ઓ) નં.૩-૪ તરફે એ.જી.પી. શ્રી ભાર્ગવ પંડ્યા.

એસસીએ નં.૧૫૪૪૬/૨૦૧૬ થી ૧૫૪૫૩/૨૦૧૬ તથા એસસીએ નં.૧૭૩૪૫/૨૦૧૬માં સામાવાળા(ઓ) નં.૩-૪ તરફે એ.જી.પી. શ્રી બિપિન ભટ્ટ.

સામાવાળા(ઓ) નં.૧-૨ તરફે એડવોકેટ શ્રી યુ.એમ. શાસ્ત્રી.

=====

કોરમ:માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી જી.આર. ઉધવાની

તારીખ:૨૨/૧૨/૨૦૧૬

મૌખિક ચુકાદો

૧. નિયમ. સામાવાળાઓ બજવણી માફ કરે છે. તમામ અરજીઓમાં હકીકત અને કાયદાના સમાન પ્રશ્નો ઊભા થતાં હોવાથી, આ તમામ અરજીઓનો આ સામાન્ય ચુકાદા દ્વારા નિકાલ કરવામાં આવે છે.

૨. ધ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૩૩(સી)(૨) હેઠળની અરજીઓ નામંજૂર થતાં ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળની આ અરજીઓ ઊભી થઈ છે. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ વધુ એક રાહત તરીકે સામાવાળાઓને અરજદારોની પેન્શન તથા અન્ય નિવૃત્તિ લાભો તેમની સેવામાં પ્રવેશની તારીખથી નિવૃત્તિની તારીખ સુધીની સમગ્ર સેવા અવધિ ધ્યાનમાં લઈને તાત્કાલિક નક્કી કરવા માટે દિશા આપવા અરજ કરવામાં આવી છે. પેન્શનના બાકી લેણાં તથા અન્ય નિવૃત્તિ લેણાં ઉપરાંત ગ્રેયુઈટી અને અન્ય લાભો ઉપર ૧૮%ના વ્યાજ સાથે ચૂકવવા માટે પણ અરજ કરવામાં આવી છે.

૩. અરજદારોનો કેસ એવો છે કે તેઓ દૈનિક વેતનવાળા કામદારો તરીકે નિયુક્ત થયા હતા અને તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળ તેમને લાભો આપવામાં આવ્યા હતા તથા નીચેની કોષ્ટકમાં દર્શાવેલી વિગતો મુજબ તેઓ સેવામાંથી નિવૃત્ત થયા હતા.

શ્રી નં.	નામ	નિમણૂકની તારીખ	૧૭.૧૦.૮૮ આપવામાં આવતા લાભો	નિવૃત્તિની તારીખ	વિશેષ નાગરિક અરજી
૧	મંગલભાઈ માધભાઈ સોલંકી	૨૧.૧૦.૮૩	૦૧/૦૫/૦૬	૩૧.૫.૦૯	૧૨૩૫૧/૧૬
૨	દહ્યાભાઈ ચકુભાઈ હરિજન	૨૧.૧.૬૯	૦૧/૦૪/૦૬	૩૧.૫.૧૦	૧૫૪૪૭/૧૬
૩	સોલંકી આભાભાઈ નારાભાઈ	૨૧.૧૦.૭૭	૦૧/૦૪/૦૬	૩૧.૮.૦૮	૧૭૩૪૫/૧૬
૪	અમરભાઈ રામજીભાઈ પરમાર	૦૧/૦૩/૮૧	૦૧/૦૪/૦૭	૩૦.૯.૧૦	૧૫૪૫૧/૧૬
૫	છત્રભાઈ ભુલાભાઈ ચૌહાણ	૨૧.૮.૬૭	૦૧/૦૪/૦૫	૩૧.૭.૦૯	૧૫૪૪૮/૧૬
૬	શાભાઈ દમાભાઈ રાઠોડ	૨૧.૧૦.૭૨	૦૧/૦૪/૦૬	૩૧.૧૨.૧૦	૧૫૪૪૯/૧૬
૭	મણિબેન અભેસિંહ સોલંકી	૨૧.૧૦.૭૮	૦૧/૦૪/૦૬	૩૧.૮.૧૦	૧૫૪૫૦/૧૬
૮	ભોઈ જેનાભાઈ સુકાભાઈ	૧૧/૦૯/૭૬	૦૧/૧૨/૦૭	૩૧.૧.૧૧	૧૫૪૫૨/૧૬
૯	ચૌહાણ ધુલાભાઈ સનાભાઈ	૨૧.૯.૬૮	૦૧/૦૪/૦૭	૩૧.૭.૦૯	૧૫૪૫૩/૧૬
૧૦	બળવંતભાઈ સરદારભાઈ પાગી	૦૩/૦૪/૭૭	૦૧/૧૨/૦૪	૩૧.૮.૧૧	૧૨૩૫૦/૧૬
૧૧	અંદ્રસિંહ અમરસિંહ પટેલ	૧૧/૦૪/૭૭	૦૧/૧૨/૦૪	૩૦.૬.૦૯	૧૫૪૩૮/૧૬
૧૨	પરમાર પુનાભાઈ હાથીભાઈ	૧૧/૦૪/૭૭	૦૧/૧૨/૦૪	૩૦.૬.૦૯	૧૫૪૩૯/૧૬
૧૩	મોતી સરદારભાઈ પાગી	૧૧/૦૪/૭૭	૦૧/૧૨/૦૪	૩૧.૭.૧૨	૧૫૪૪૦/૧૬
૧૪	બારીયા ધીરાભાઈ સરદારભાઈ	૨૬.૭.૧૯૮૦	૦૧/૧૨/૦૪	૩૦.૬.૦૮	૧૫૪૪૧/૧૬
૧૫	બારિયા વાઘભાઈ અર્જુનભાઈ	૦૮/૧૦/૮૭	૦૧/૧૨/૦૪	૨૯.૨.૧૨	૧૫૪૪૨/૧૬
૧૬	બારિયા સોમાભાઈ રૂપાભાઈ	૨૧.૩.૧૯૭૭	૦૧/૧૨/૦૪	૩૦.૬.૦૯	૧૫૪૪૩/૧૬
૧૭	પાગી અભેસિંહ નરસિંહભાઈ	૧૧/૦૪/૭૭	૦૧/૧૨/૦૪	૩૦.૪.૧૩	૧૫૪૪૪/૧૬
૧૮	બારિયા કનુભાઈ નરસિંહભાઈ	૦૯/૦૬/૭૭	૦૧/૧૨/૦૪	૩૦.૬.૧૧	૧૫૪૪૫/૧૬

૧૯	પટેલ મગનભાઈ ચગનભાઈ	૧૪.૪.૧૯૭૭	૦૧/૧૨/૦૪	૩૧.૫.૧૦	૧૫૪૪૬/૧૬
----	-----------------------	-----------	----------	---------	----------

૩.૧ અરજદારોએ તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવમાં કલ્પાયેલ વિવિધ લાભો મેળવવાના પોતાના હકના કારણે રકમ વસૂલ કરવા માટે ધ ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળ અલગ પરંતુ સમાન અરજીઓ સાથે લેબર કોર્ટ, ગોધરાનો આશરો લીધો હતો. લેબર કોર્ટે કેટલાક ન્યાયિક ચુકાદાઓ પર આધાર રાખીને, ધ ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૩૩(સી)(૨) હેઠળ અધિકારક્ષેત્રના અભાવના કારણે અરજીઓ નામંજૂર કરી હતી; કારણ કે હકદારીની માન્યતા નહોતી અને તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળ તેમના દાવા અંગે નિર્ણય કરવામાં આવ્યો નહોતો.

૩.૨ અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલી મુખ્ય રજૂઆત એ છે કે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળ તેઓ પાત્ર હોવાનું જણાયા અને તેમને અનેક લાભો આપવામાં આવ્યા તથા સદર સરકારી ઠરાવ મુજબ નિવૃત્તિ પહેલાં ૧૦ વર્ષથી વધુની સતત સેવા પૂર્ણ કરી હોવાથી, તેઓ તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવમાં કલ્પાયેલ પેન્શન અને અન્ય નિવૃત્તિ લાભો, જેમાં ગ્રેયુઈટીનો પણ સમાવેશ થાય છે, મેળવવા હકદાર છે.

૪. સામાવાળાઓ, અને ખાસ કરીને રાજ્ય-સામાવાળાએ, આ અરજીઓનો

વિરોધ કરતાં જણાવ્યું છે કે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળના લાભો માટે માત્ર કાયમી સેવાની અવધિ જ ધ્યાનમાં લેવાની હોય છે અને દૈનિક વેતનદાર કામદારોને કાયમી દરજ્જો મળ્યા પહેલાં કરવામાં આવેલી સેવા તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવની નીતિ હેઠળ વિચારણાની બહાર છે. એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે તા.૨૪.૩.૨૦૦૬ના ઠરાવ પર આધાર રાખીને તા.૧૩.૨.૧૯૯૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળ અરજદારોને ગ્રેયુઇટી ચૂકવવામાં આવી હતી, પરંતુ અરજદારો દ્વારા માગવામાં આવેલા અન્ય લાભો એવો વિવાદનો વિષય છે જેમાં નિર્ણય જરૂરી છે; અને આવા નિર્ણયના અભાવે ધ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળની વસૂલાતની કાર્યવાહી જાળવવા યોગ્ય નહોતી અને લેબર કોર્ટે તેને યોગ્ય રીતે નામંજૂર કરી છે.

આમ, રાજ્ય દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ મુખ્ય વિવાદ ધ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૨૫બીના અર્થમાં કામદારો દ્વારા કરવામાં આવેલી સમગ્ર સેવાની ગણતરી અંગે છે, જેમાં તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળના નિર્ધારિત લાભના હેતુસર નિયમિતીકરણ પહેલાં કરવામાં આવેલી સેવાનો પણ સમાવેશ થાય છે તેમજ આઈ.ડી. એક્ટની કલમ ૩૩(સી)(૨) હેઠળની કાર્યવાહી જાળવવા યોગ્ય છે કે નહીં તે અંગે પણ વિવાદ છે. વધુમાં, એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે કામદાર કાયદા હેઠળ અરજદારના દાવા અંગે નિર્ણયના અભાવે, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ આ અદાલત સમક્ષ અરજદારનો દાવો જાળવવા યોગ્ય નથી.

કામદારો દ્વારા કાયમી દરજ્જો અપાયા પહેલાં અને ત્યારબાદ, તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળના વિવિધ લાભોના હેતુસર ધ ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૨૫બીના અર્થમાં કરવામાં આવેલી સેવાને જોડવાની અને તેની હકદારીનો પ્રશ્ન આ અદાલત સમક્ષ અનેક કેસોમાં વારંવાર ઉઠાવવામાં આવ્યો છે અને છતાં પણ સમાન કાયદાકીય મુદ્દાના નિર્ણય માટે અદાલતોને ફરી એક વખત મૂલ્યવાન જાહેર સમય ખર્ચવો પડી રહ્યો હોવાથી, આ અદાલતે તા.૯.૧૧.૨૦૧૬ના હુકમથી રાજ્ય-સામાવાળાને તેની વિવાદ સંબંધિત નીતિ સમજાવવા જણાવ્યું હતું, ખાસ કરીને વિવિધ સમયે ઊભા થતા સમાન કેસો સાથે વ્યવહાર કરવાની નીતિ અંગે, જેમાં એવા કાયદાકીય પ્રશ્નો ઉઠાવવામાં આવે છે જેનો કદાચ પહેલેથી નિર્ણય થઈ ચૂક્યો હોય અને જેને પડકારવામાં ન આવવાના કારણે અથવા ઉચ્ચ મંચ પરના પડકારમાં નિષ્ફળ રહેવાના કારણે અંતિમતા પ્રાપ્ત થઈ હોય. સદર હુકમના પાલનમાં સામાવાળા નં.૪ દ્વારા દાખલ કરાયેલા વધારાના સોગંદનામા સાથે વિવાદ-નિવારણની નીતિ રજૂ કરવામાં આવી છે. જવાબી સોગંદનામામાં વિવાદ-નિવારણ નીતિની કલમ ૫ પર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે, જે નીચે મુજબ છે:

“૫. આવરી લેવામાં આવેલી બાબતો:

ઘણા કેસો સમાન કાયદાકીય મુદ્દા દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યા છે

અથવા તેના દ્વારા સંચાલિત છે. આવા કેસોમાં, જો દાવો ટ્રિબ્યુનલ અથવા અદાલતના કોઈ નિર્ણયથી આવરી લેવાયેલો જણાય તો દરેક વિભાગે દાવાનો વિચાર કરી તેનો નિકાલ કરવો. આ પ્રકારની ઘણી સેવા સંબંધિત બાબતો વિભાગના સ્તરે જ નિકાલ કરી શકાય છે અને અરજદારને ટ્રિબ્યુનલ અથવા અદાલત સુધી જવા માટે મજબૂર કરવાની જરૂર નથી.”

જોકે, સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર વિરુદ્ધ દિગંબર [એ.આઈ.આર. ૧૯૯૫ એસ.સી. ૧૯૯૧]માં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે દર્શાવેલી પરિસ્થિતિઓ હેઠળ હાઈકોર્ટ દ્વારા કાયદાકીય સ્થિતિ નક્કી કરતા ચુકાદાઓને પડકારવાનો રાજ્યનો અધિકાર છે તે બાબત પર વિદ્વાન એ.જી.પી.એ પોતાની દલીલમાં ભાર મૂક્યો અને તેને પુનઃદોહરાવ્યો છે.

૬. દાવાઓ અને રેકૉર્ડ પરના દસ્તાવેજોમાંથી એવું જણાય છે કે વિવાદનો વ્યાપ ખૂબ જ મર્યાદિત છે. તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવની અરજદારોને લાગુ પડતી બાબત પણ વિવાદિત નથી અને તે અરજદારોને લાગુ કરવામાં આવ્યો છે. જોકે, વિદ્વાન એ.જી.પી.એ દલીલ કરી હતી કે કોઈ પણ અરજદારે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ મુજબ જરૂરી રજા દિવસની સેવા પૂર્ણ કરી નથી અને તેથી તેઓ તેમાં કલ્પાયેલા લાભો મેળવવા હકદાર નથી. ઉપર દર્શાવેલ કારણોસર આવી દલીલ માત્ર નામંજૂર કરવા માટે જ નોંધવાની છે.

તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવનું સાદું વાંચન સ્પષ્ટ કરે છે કે પાત્ર કર્મચારીઓને ચાર પરિસ્થિતિઓ હેઠળ ચોક્કસ લાભો આપી શકાય છે. તા.૧.૧૦.૧૯૮૮ના રોજ પાંચ વર્ષથી ઓછી સેવા પૂર્ણ કરેલા દૈનિક વેતનદાર કામદારોના વર્ગને લઘુત્તમ વેતન સુનિશ્ચિત કરવામાં આવ્યું છે અને આવા વર્ગમાંથી ૨૪૦ દિવસ પૂર્ણ કરનારાઓને પગાર સાથે રવિવારની રજા, તબીબી સુવિધા અને રાષ્ટ્રીય તહેવારની રજા મેળવવાનો હક છે. બાકીની ત્રણ પરિસ્થિતિઓ હેઠળના અન્ય લાભો ધ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૨૫બીમાં નિર્ધારિત સેવાના કાર્યનિર્વહ પર આધારિત છે. નિર્ધારિત સમયગાળા માટે આવી સેવા પૂર્ણ કર્યા બાદ દૈનિક વેતનદારોને તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવમાં મૂકવામાં આવેલા અન્ય માપદંડો પૂરા કરવાની શરતે વિવિધ સુવિધાઓ અને લાભો મેળવવા હકદાર હોવાનું નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે. આ રીતે ઉપરોક્ત ત્રણ પરિસ્થિતિઓમાંથી કોઈ એક હેઠળ લાભો આપવાનો અર્થ નિર્ધારિત સેવા કરવામાં આવી હોવાનું સ્વીકારવું થાય. તેથી એવું કહી શકાય નહીં કે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળ લાભ આપવામાં આવ્યો હતો છતાં લાભાર્થીઓએ ૨૪૦ દિવસ પૂર્ણ કર્યા નહોતા. રાજ્ય માટે એવો દાવો પોતાના જ કેસના વિરોધાભાસરૂપ બનશે. લેબર કોર્ટ સમક્ષ કામદાર દ્વારા આવો કોઈ તથ્ય આધાર ઊભો કરવામાં આવ્યો નહોતો એવી વિદ્વાન એ.જી.પી.ની રજૂઆત પણ ઉપરોક્ત કારણોસર નામંજૂર થવી જોઈએ.

૭. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની આ અદાલતની સત્તા મર્યાદિત છે અને તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળના લાભોની હકદારીનો નિર્ણય કરીને સ્થાપિત કરવામાં આવ્યો ન હોવાથી આ અદાલત વિવાદિત હકીકતમાં જઈ શકે નહીં એવી વિદ્વાન એ.જી.પી.ની દલીલ પણ ઉપરોક્ત કારણોસર તેમજ આ કારણસર નામંજૂર થવી જોઈએ કે આ અરજીઓ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ પણ આ અદાલતના અધિકારક્ષેત્રનો આશરો લઈને દાખલ કરવામાં આવી છે અને જ્યારે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળ અનેક લાભો નિર્વિવાદપણે અગાઉથી જ અરજદારોને આપવામાં આવ્યા છે, ત્યારે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળના અન્ય લાભોની તેમની હકદારી અંગેનો વિવાદ ઊભો કરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં અને તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળ પાત્ર કામદારોને લાભો ન્યાયસંગત કારણ વિના નકારવામાં આવ્યા હોવાનું જણાય ત્યારે આ અદાલત ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ યોગ્ય રિટ જારી કરી શકે છે.

૮. એ સાચું છે કે ધ ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૩૩સી(૨) અંગેની સ્થિર કાયદાકીય સ્થિતિ વિદ્વાન એ.જી.પી.એ રજૂ કરી છે તે મુજબની છે. ધ ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૩૩સી(૨)નો ઉપયોગ વિવાદિત હકીકતોનો નિર્ણય કરવા માટે કરી શકાય નહીં પરંતુ વિવાદિત હકીકતો ખરેખર વિવાદિત હોવી જોઈએ અને માત્ર વિવાદ કરવા ખાતર વિવાદિત ન હોવી જોઈએ. કલમ ૩૩સી(૨)માં વપરાયેલ નિર્ણાયક શબ્દપ્રયોગ નીચે મુજબ છે:

“જ્યારે કોઈ કામદાર નોકરીદાતા પાસેથી પ્રાપ્ત કરવા હકદાર હોય”

“હકદારી” શબ્દને તેનો યોગ્ય અને અનુકૂળ અર્થ આપવો પડશે. “હકદારી” કાયદા દ્વારા માન્ય હકોમાંથી અથવા હાઈકોર્ટ કે સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા અર્થઘટિત કરવામાં આવેલી માન્ય નીતિમાંથી અથવા કોઈ અન્ય કાયદાકીય સ્ત્રોતમાંથી ઊભી થઈ શકે છે. જો કાયદા અથવા નીતિ સંબંધિત કાયદાકીય સ્થિતિ હાઈકોર્ટ અથવા સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા અર્થઘટન કરીને સ્પષ્ટ કરવામાં આવી હોય અને જો એવા અર્થઘટનના આધારે લાભાર્થી કાયદા અથવા નીતિમાં કલ્પાયેલા ચોક્કસ લાભો મેળવવા હકદાર જણાય તો, આ અદાલતના મત મુજબ, આવી હકદારી સદર અધિનિયમની કલમ ૩૩૨ની પેટા-કલમ (૨)ના અર્થમાંની હકદારી હશે. જો કલમ ૩૩૨(૨)માં કલ્પાયેલ મુજબ હકદારીને સાચા કારણોસર વિવાદિત કરવામાં આવે તો, નિઃસંદેહ, કલમ ૩૩૨(૨) હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી અદાલત અથવા ન્યાયિક સત્તાધિકારીને વિવાદિત હકદારી અંગે નિર્ણય કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર રહેશે નહીં.

જો કાયદાનો મુદ્દો ભૂતકાળમાં ઉઠાવવામાં આવ્યો હોય અને અદાલત દ્વારા તેનો નિર્ણય થઈ ચૂક્યો હોય તથા તે સ્વીકારી અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હોય, તો ફરી એકવાર એવો મુદ્દો ઉઠાવી ધ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૩૩૨(૨) હેઠળ કામદારની હકદારીને પડકારવી, આ અદાલતના મત

મુજબ, સાચો વિવાદ ગણાશે નહીં. જ્યારે સરકાર અથવા જાહેર સંસ્થા લેબર કોર્ટ જેવી ન્યાયિક સત્તાધિકારીઓ સમક્ષ પક્ષકાર હોય ત્યારે સમાજના નીચલા વર્ગના, જેમાં કામદારનો સમાવેશ થાય છે, તેમના દ્વારા વાસ્તવિક રીતે ઉઠાવવામાં આવેલા દાવાઓના નિકાલ માટે તેની વધારાની ફરજ અને ન્યાયસંગત અભિગમ રહે છે. ખોટો વિવાદ ઊભો કરવાને બદલે રાજ્યની બંધારણીય ફરજ એવી રહેશે કે તે કામદારની તરફેણમાં અથવા વિરુદ્ધ હોય તેવી હકીકતો, જો કોઈ હોય તો, ન્યાયિક સત્તાધિકારી સમક્ષ મૂકે. ન્યાયસંગતતા એ પણ માગે છે કે રાજ્ય અથવા તેની સંસ્થા અથવા અન્ય જાહેર સંસ્થા ન્યાયિક સત્તાધિકારીને વિવાદના વિષયને લગતી કાયદાકીય સ્થિતિ, તેના પોતાના કેસ પર પ્રતિકૂળ અસર કરતી હોય તો પણ, રાજ્ય અથવા તેની સંસ્થાના હેતુસર રજૂ કરે.

જો ધ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કેટલીક સંબંધિત જોગવાઈઓ, એટલે કે કલમો ૩, ૪, ૫, ૯-સી, ૧૦(૧)(એ) અને ૧૨ની યોજના ધ્યાનમાં લેવામાં આવે તો, વિવાદને નિર્ણયકર્તા મંચ સમક્ષ મોકલતાં પહેલાં વર્ક્સ કમિટી, સમાધાન અધિકારીઓ અને સમાધાન બોર્ડ જેવી વ્યવસ્થાઓ દ્વારા ઔદ્યોગિક વિવાદના નિરાકરણની વિધાનસભાની મનોવૃત્તિ સ્પષ્ટ અને સ્પષ્ટપણે જણાય છે. ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ હેઠળ યોગ્ય સરકારે નિર્ણાયક ભૂમિકા ભજવવાની છે અને ઔદ્યોગિક વિવાદોને નિર્ણયકર્તા મંચ સમક્ષ મોકલતાં પહેલાં તેના નિરાકરણ માટે યોગ્ય વિવાદ નિવારણ વ્યવસ્થા રચાય તે

સુનિશ્ચિત કરવાની પણ ફરજ છે. ઉપરોક્ત વ્યવસ્થા રચવાનો મૂળ હેતુ શરૂઆતના તબક્કે જ ઔદ્યોગિક વિવાદોનો નિકાલ કરવાનો હોવાથી, જ્યાં યોગ્ય સરકાર પોતે ઔદ્યોગિક વિવાદમાં પક્ષકાર હોય ત્યાં અનાવશ્યક દલીલો ટાળીને ઔદ્યોગિક વિવાદના નિરાકરણની તેની ફરજ અનેકગણી વધી જાય છે. બીજા શબ્દોમાં, જ્યારે યોગ્ય સરકાર ઔદ્યોગિક વિવાદમાં પક્ષકાર હોય ત્યારે અનાવશ્યક વિરોધ ટાળીને સદર વ્યવસ્થા દ્વારા વિવાદોના સમાધાન માટે તેની વિશેષ જવાબદારી રહે છે. ભારતના બંધારણનો અનુચ્છેદ ૧૪ તેને ખાનગી પક્ષકારની જેમ કેસ ચલાવવાથી રોકે છે, જે કામદારના દાવાનો અનાવશ્યક વિરોધ કરવા તમામ પ્રકારના અવરોધો ઊભા કરી શકે. જ્યારે આવી કાયદાકીય અને બંધારણીય ફરજ યોગ્ય સરકાર પર હોય ત્યારે, તેનો વિવાદી વિભાગ અથવા તેની સંસ્થા, જેને ઔદ્યોગિક વિવાદના નિરાકરણ માટે ઉપરોક્ત વ્યવસ્થામાં મોકલવામાં આવી શકે, વિવાદને શરૂઆતના તબક્કે ઉકેલવા માટે બંધનકારક ન્યાયિક નિર્ણયોનું કડક પાલન કરવા બંધારણીય રીતે ફરજિયાત રહેશે, તેના બદલે વિવાદોને નિર્ણયકર્તા મંચ સમક્ષ યાંત્રિક અથવા કૃત્રિમ રીતે મોકલવાની ખાતરી કરવી નહીં; અન્યથા તેઓ બંધારણીય ફરજના પાલનમાં નિષ્ફળ જશે.

૯. તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવનું આ અદાલતે અત્યાર સુધી કરેલું અર્થઘટન સંક્ષેપમાં એવું છે કે એકવાર પાત્ર દૈનિક વેતનદાર ધ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૨૫બીના અર્થમાં નિર્ધારિત સેવા બજાવતો હોવાનું

જણાય, તો તેની સેવામાં પ્રવેશની તારીખથી નિવૃત્તિ સુધીની સમગ્ર સેવા પેન્શન તથા અન્ય સંબંધિત લાભો માટે ગણવી પડશે. જો આ મુદ્દા પર સંદર્ભ જરૂરી હોય તો, આ અદાલત ટ્રિબોનલમાં જરૂરના વિરુદ્ધ ડેપ્યુટી એક્ઝિક્યુટિવ એન્જિનિયર [૧૯૯૮(૨) જી.એલ.એચ. ૧]ના કેસનો સંદર્ભ લઈ શકે છે. અદાલતે હાલની અરજીઓમાં ઉઠાવવામાં આવેલા સમાન મુદ્દાની વિસ્તૃત ચર્ચા નીચે મુજબ કરી હતી:

“૧. અરજી એવી વ્યક્તિની મુશ્કેલીઓ સાથે સંબંધિત છે, જે લગભગ ૨૮ વર્ષથી રાજ્ય સરકારની સેવામાં છે અને હજી પણ સરકારના હુકમ મુજબ તેના નિવૃત્તિ લાભોની રાહ જોઈ રહી છે, જે દર્શાવે છે કે નિવૃત્ત થયેલા સહકર્મચારી પ્રત્યે કેટલી દયનીય અસંવેદનશીલતા દાખવવામાં આવી છે, જે જીવનના અંતિમ તબક્કે શાંતિપૂર્ણ અને નિરાંતનું જીવન જીવવા માટે રાજ્ય સત્તાધિકારીઓના પોતાના સંબંધિત નિયમો અને હુકમો હેઠળ ખાતરી આપવામાં આવેલા નિવૃત્તિ લાભો પર આધાર રાખે છે.

૨. જે હકીકતો વિવાદિત નથી તે એવી છે કે અરજદાર વર્ષ ૧૯૬૬થી રાજ્ય સરકારની સેવામાં મુખ્યત્વે દૈનિક વેતનદાર કામદાર તરીકે હતો, જ્યાં સુધી તેને તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ મુજબ કાયમી માનવામાં આવ્યો અને તા.૩૧.૧.૧૯૯૪ના રોજ સાઠ વર્ષની વય પૂર્ણ કરતાં નિવૃત્ત થયો. સહાયક મજૂર કમિશનર અને પ્રોવિડન્ટ ફંડ કમિશનર સમક્ષ પોતાનો દાવો રજૂ કર્યા બાદ, અરજદારના ગ્રેયુદ્ધટી અને પ્રોવિડન્ટ ફંડ યોગદાનના સ્વરૂપમાં નિવૃત્તિ લાભો વર્ષ ૧૯૬૬થી ૧૯૯૪ સુધીની તેની સેવાનો સમયગાળો ધ્યાનમાં લઈને નક્કી કરી ચૂકવવામાં આવ્યા હતા. જોકે, નિવૃત્ત કર્મચારીને જીવનનિર્વાહ માટે

આવકનો નિયમિત સ્ત્રોત એવા પેન્શનનો લાભ હજી સુધી આપવામાં આવ્યો નહોતો. હકીકતમાં એવો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે પેન્શનના હકદાર નથી કારણ કે પેન્શન આપવાને સંચાલિત કરતા બોમ્બે સિવિલ સર્વિસિસ રૂલ્સના પ્રકાશમાં વાંચવામાં આવેલા એવોર્ડ મુજબ તેણે પાત્ર સેવા પૂર્ણ કરી નહોતી.

૩. જોકે શરૂઆતમાં સામાવાળા તરફના વિદ્વાન વકીલે અસ્થાયી રીતે દલીલ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો કે ૩૧.૧.૧૯૯૪ના નિવૃત્તિના દિવસે અરજદારે દૈનિક વેતનદાર કર્મચારી તરીકેની ૧૦ વર્ષની સેવા પૂર્ણ કરી નહોતી અને તેથી તા.૧૭.૧૦.૧૯૬૬ના ઠરાવ મુજબ તેને કાયમી ગણી શકાય નહીં. પરંતુ જ્યારે ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું કે સામાવાળાઓએ જવાબમાં સ્વીકાર્યું છે કે અરજદાર વર્ષ ૧૯૬૬થી ૧૯૮૭ સુધી દૈનિક વેતનદાર હતો, ત્યારે જવાબ પરથી વધુ બહાર આવ્યું કે વિભાગે શરૂઆતમાં અરજદારને તા.૧૬.૪.૧૯૮૭થી ૪ વર્ષ ચાર્જ સ્થાપનામાં દૈનિક વેતનદાર કામદાર તરીકે માન્યો હતો અને માત્ર તે સમયગાળા માટે ગ્રેયુઇટી ચૂકવી હતી, પરંતુ અંતે આ બાબતે વિવાદ ઊભો થતાં અરજદારને ૧૯૬૬થી સેવામાં હોવાનું માનવામાં આવ્યું અને ૧૯૬૬થી ૧૯૯૪ સુધીના સમગ્ર સમયગાળા માટે ગ્રેયુઇટી ચૂકવવામાં આવી હતી. વિદ્વાન વકીલે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું કે અરજદાર વર્ષ ૧૯૬૬થી સામાવાળાઓની સેવામાં હતો તે હકીકત વિવાદિત કરી શકાય નહીં. આથી વધુ સ્પષ્ટ થાય છે કે સરકાર દ્વારા તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના રોજ ઠરાવ કરવામાં આવ્યો ત્યારે અરજદાર દૈનિક વેતનદાર કર્મચારી તરીકે રાજ્યની સેવામાં દસ વર્ષથી વધુ સમયથી હતો અને તેને કાયમી તરીકે ગણવાનો હક હતો.

૪. મારા સમક્ષના મુદ્દાને લગતો ટૂંકો પ્રશ્ન એ છે કે અરજદાર પેન્શન મેળવવા હકદાર છે કે નહીં. મુખ્યત્વે પેન્શનપાત્ર સેવામાં પેન્શનનો પ્રશ્ન

બોમ્બે સિવિલ સર્વિસિસ રૂલ્સ, ૧૯૫૮ના વિભાગ ૩ હેઠળ નિયમ ૨૩૦થી નક્કી કરવામાં આવ્યો છે. સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા દલીલ કરવામાં આવી છે કે અરજદાર દૈનિક વેતન પર હોવાથી નિયમ ૨૩૦ હેઠળ પેન્શનપાત્ર સેવા ધરાવતો નહોતો અને તેમાં આપવામાં આવેલા અપવાદમાં પણ આવતો નહોતો; તેથી કાયમી બન્યા પહેલાં દૈનિક વેતન આધારે કરવામાં આવેલી સેવા પેન્શન માટે પાત્ર સેવા તરીકે ગણાઈ શકે નહીં.

૫. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના ઠરાવ દ્વારા સરકારે સેવા પેન્શનપાત્ર જાહેર કરી હતી, જેમાં દૈનિક વેતનદાર કામદારને તા.૧.૧૦.૧૯૮૮ના રોજ અથવા ત્યારબાદ દસ વર્ષની સેવા પૂર્ણ કર્યા પછી કાયમી સેવામાં હોવાનું માનવામાં આવ્યું અને તેને પેન્શનનો હક આપવામાં આવ્યો. જોકે, ઠરાવ હેઠળ પેન્શનની હકદારી માટે પાત્ર સેવા નક્કી કરવા અને પેન્શન મેળવવા માટે માત્ર નિયમિત ધોરણે કરવામાં આવેલી સેવા જ ગણવી પડે. અરજદાર તા.૧.૧૦.૧૯૮૮ના રોજ કાયમી થયો હોવાનું માનવામાં આવ્યા બાદ નિયમિત ધોરણે કાયમી થયો ન હોવાથી, પાત્ર સેવાના દસ વર્ષ માટે તે પેન્શન મેળવવા હકદાર નથી.

૬. મારા મત મુજબ આ દલીલ ટકી શકે તેમ નથી કારણ કે તે રેકૉર્ડ અને સરકારના પોતાના નિર્ણયની વિરુદ્ધ છે.

૭. બોમ્બે સિવિલ સર્વિસિસ રૂલ્સનો નિયમ ૨૩૦ કહે છે કે નિયમો દ્વારા અથવા હેઠળ કોઈ કેસમાં અન્યથા જોગવાઈ કરવામાં આવી ન હોય ત્યાં સુધી, કોઈ સરકારી સેવક સરકારની સેવામાં મૂળભૂત રીતે કાયમી પદ ધરાવે તો તેને પેન્શનપાત્ર સેવામાં ગણવામાં આવે છે. દલીલ એ છે કે અરજદારને તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના ઠરાવ હેઠળ કાયમી માનવામાં આવે

તો પણ તેને કાયમી પદ ધારણ કરતો હોવાનું માનવામાં આવી શકે નહીં. આ દલીલમાં ગયા વિના એ નોંધવું યોગ્ય છે કે નિયમ પોતે જ એવી કલ્પના કરે છે કે નિયમો દ્વારા અથવા હેઠળ એવું જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તો વ્યક્તિ અન્યથા પેન્શન માટે પાત્ર બની શકે છે. આ સંદર્ભમાં નિયમ રજૂ તરફ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે.

૮. બોમ્બે સિવિલ સર્વિસિસ રૂલ્સનો નિયમ રજૂ જોગવાઈ કરે છે કે સરકાર સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ દ્વારા એવી સેવા, જે પેન્શનપાત્ર સેવા સિવાયની હોય અને જેના માટે સરકારી સેવકને રાજ્યના આવક ભંડોળમાંથી અથવા સ્થાનિક ભંડોળમાંથી ચૂકવણી કરવામાં આવે છે, તેને પેન્શન માટે ગણાતી ફરજ તરીકે ગણવાની મંજૂરી આપી શકે છે. એવો હુકમ જારી કરતી વખતે સરકારે ફરજની રકમની ગણતરી કેવી રીતે કરવામાં આવશે તેની પદ્ધતિ નિર્ધારિત કરવાની અને તે યોગ્ય ગણે એવી કોઈ પણ શરત લાદવાની છે. આમ, એવી પરિસ્થિતિમાં પણ પેન્શનની જોગવાઈ કરવાની સરકાર પાસે જરૂરી સત્તા છે જેમાં પેન્શનપાત્ર સેવા સિવાયની સેવા પેન્શન આપવા માટે પાત્ર બની શકે.

૯. તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના ઠરાવમાં એવું કલ્પવામાં આવ્યું છે કે જે કામદારો તા.૧.૧૦.૧૯૮૮ના રોજ અથવા ત્યારબાદ ધ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૨૫બીની જોગવાઈઓ અનુસાર ગણવાની દસ વર્ષની સતત સેવા પૂર્ણ કરે છે તેમને કાયમી માનવામાં આવશે અને કાયમી ગણવામાં આવ્યા બાદ આપવામાં આવેલા અન્ય લાભોમાં તેમની નિવૃત્તિની વય ૬૦ વર્ષ નક્કી કરવામાં આવી અને તેમને પેન્શનના લાભનો હક આપવામાં આવ્યો. તા.૩૦.૫.૧૯૮૯ના અન્ય એક ઠરાવ દ્વારા, એનેક્સર-ઈ, જેમાં તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના ઠરાવના સંદર્ભમાં પેન્શનનો લાભ મેળવવા પાત્ર સેવા અવધિની ગણતરી અંગે આઈટમ નં. (૬)માં ચોક્કસ પ્રશ્ન કરવામાં આવ્યો હતો, દસ વર્ષની સેવા પૂર્ણ કરવા

પર કાયમી માનવામાં આવેલા દૈનિક વેતનદારોને ઉપલબ્ધ પેન્શનના લાભોના સંદર્ભમાં સ્પષ્ટપણે કહેવામાં આવ્યું હતું કે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના ઠરાવના અર્થમાં ગણવાની સેવા એવી છે જેને ધ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ રૂબનીના અર્થમાં સેવામાં પ્રવેશની તારીખથી સતત ગણાવી શકાય અને તે પેન્શનના હેતુસર ગણવાની રહેશે તથા પેન્શન તે મુજબ નક્કી કરવાનું રહેશે. તેમાં એવું નથી કહેવાયું કે પાત્ર સેવા કાયમી બનવાની તારીખથી ગણવાની છે. આથી કોઈ શંકાને સ્થાન રહેતું નથી કે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮નો ઠરાવ તથા તેના વિવિધ પાસાઓ અંગે તા.૩૦.૫.૧૯૮૯ના ઠરાવ દ્વારા આપવામાં આવેલી સ્પષ્ટતા બોમ્બે સિવિલ સર્વિસિસ રૂલ્સ, ૧૯૫૯ના નિયમ ૨૪૮ની જોગવાઈઓ સાથે સુસંગત છે, જેમાં જોગવાઈ છે કે સામાન્ય અથવા વિશેષ હુકમ દ્વારા સરકારને એવી સેવા, જે પેન્શનપાત્ર સેવા સિવાયની હોય અને જેના માટે સરકારી સેવકને રાજ્યના આવક ભંડોળમાંથી અથવા સ્થાનિક ભંડોળમાંથી ચૂકવણી કરવામાં આવે છે, તેને પેન્શન માટે ગણાતી ફરજ તરીકે ગણવાની મંજૂરી આપવાની સત્તા છે અને એવો હુકમ કરતાં સરકારે પેન્શનના હેતુસર ફરજની રકમ કેવી રીતે ગણાવી તે પદ્ધતિ નિર્ધારિત કરવાની છે. એકવાર સરકારે સ્પષ્ટ કરી દીધું કે દૈનિક વેતનદાર કામદાર તરીકે દસ વર્ષની સેવા પૂર્ણ કરનારાઓને તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮થી અને ત્યારબાદ કાયમી માનવામાં આવશે અને પેન્શન સહિતના વિવિધ લાભો મેળવવાનો હક રહેશે અને ત્યારબાદ તા.૩૦.૫.૧૯૮૯ના ઠરાવ દ્વારા જોગવાઈ કરી કે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના ઠરાવ હેઠળ કર્મચારીઓને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવેલી પેન્શન માટેની સતત સેવા, ધ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ રૂબનીના અર્થમાં સતત રહી શકે તે શરતે, સેવામાં પ્રવેશની તારીખથી ગણવાની રહેશે, ત્યારે તે સ્પષ્ટ થાય છે કે એકવાર દૈનિક વેતનદાર કામદારને તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના ઠરાવ હેઠળ કાયમી માનવામાં આવે ત્યારે તેની સેવામાં પ્રવેશની તારીખથી નિવૃત્તિ સુધીની

સમગ્ર સતત સેવા, જેમાં નિયમિતીકરણની તારીખ પહેલાં કરવામાં આવેલી સેવા પણ સામેલ છે, એવા નિવૃત્ત કર્મચારીનું પેન્શન ગણવા અથવા તેને પેન્શન ઉપલબ્ધ કરાવવા માટે ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે.

૧૦. આ બાબતમાં બીજું એક પાસું પણ છે. ધારો કે બોમ્બે સિવિલ સર્વિસિસ રૂલ્સ એવી વ્યક્તિને પેન્શન આપવાની જોગવાઈ કરતા નથી જે સેવામાં કાયમી પદ ધરાવતી નથી, તો એવું માનવું પડશે કે દૈનિક વેતન પર કામ કરતા દૈનિક વેતનદાર કામદારો કેડરની બહારના કર્મચારીઓ છે અને તેઓ ચોક્કસ સેવા નિયમોથી સંચાલિત નથી, પરંતુ જે રોજગારની શરતો હેઠળ તેઓ જોડાયા છે તેનાથી સંચાલિત થાય છે. તેનાથી વધુ નિષ્કર્ષ એવો નીકળે છે કે દૈનિક વેતન પરનું રોજગારક્ષેત્ર બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ ઘડાયેલા કાયદા અથવા અન્ય વિધાનસભા કાયદા હેઠળ બનાવવામાં આવેલા વૈધાનિક નિયમોથી આવરી લેવાયેલું નથી. તે વિશિષ્ટ કાયદાથી આવરી ન લેવાયેલું ક્ષેત્ર છે અને આપું રોજગાર રાજ્યની સામાન્ય કારોબારી સત્તાના ઉપયોગમાં છે અને આવા રોજગારની શરતો તે હુકમની શરતોથી સંચાલિત થાય છે જેના હેઠળ આવો રોજગાર કરવામાં આવ્યો છે અને રાજ્ય દ્વારા સમયાંતરે તેની કારોબારી સત્તાનો ઉપયોગ કરીને કરવામાં આવેલા હુકમોથી પણ તે સંચાલિત થશે. તેથી તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ અને તા.૩૦.૫.૧૯૮૯ના ઠરાવો આવા કર્મચારીઓની રોજગારની શરતો સંચાલિત કરશે. આ દૃષ્ટિકોણથી વિચારીએ તો પણ નિષ્કર્ષ એ જ રહેશે.

૧૧. ઉપરોક્તના પ્રકાશમાં, મને એ નિષ્કર્ષ પર આવવામાં કોઈ સંકોચ નથી કે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮નો ઠરાવ, તા.૩૦.૫.૧૯૮૯ના ઠરાવ સાથે અને બોમ્બે સિવિલ સર્વિસિસ રૂલ્સના નિયમ ૨૪૮ સાથે વાંચતા, અરજદાર તેની ૧૯૬૬થી ૧૯૯૪ સુધીની નિવૃત્તિની તારીખ સુધીની સમગ્ર સેવા ગણવામાં પેન્શનના લાભો મેળવવા હકદાર છે, જે ધ

ઈન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૨૫ની હેઠળ સતત પાત્ર સેવા તરીકે ગણવાની છે અને તા.૩૧.૧.૧૯૯૪ના રોજ નિવૃત્ત થયેલા અરજદારને પેન્શન તે આધારે નક્કી કરવાનું છે.

૧૨. તે મુજબ આ અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે. સામાવાળાઓને નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે ઉપરોક્ત આધારે અરજદારને ચૂકવવાપાત્ર પેન્શન આજની તારીખથી મહિનાઓની અવધિમાં ગણતરી કરીને નક્કી કરે અને આવી ગણતરીના આધારે અરજદારને ચૂકવવાપાત્ર પેન્શનના બાકી લેણાં વધુમાં વધુ એક મહિનાની અંદર ચૂકવે અને આવી ગણતરીની તારીખથી નિયમિત પેન્શન ચૂકવવાનું શરૂ કરે. આ અરજીનો ખર્ચ અરજદારને ચૂકવવામાં આવે, જે રૂ.૩,૦૦૦/- નક્કી કરવામાં આવે છે. તે મુજબ નિયમ નિરપવાદ બનાવવામાં આવે છે."

સદર કેસમાં ઠરાવવામાં આવેલ ગુણોત્તર, જેના પર ત્યારબાદ આ અદાલતે અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા અનેક કેસોમાં અનુસર્યું છે, ઉપર દર્શાવેલ બે સેવા અવધિઓને જોડવાની અથવા પેન્શન અને અન્ય સંબંધિત લાભોની હકદારીનો મુદ્દો પૂર્ણ કરવા માટે પૂરતો હોવો જોઈએ; અને સંપૂર્ણ ન્યાયસંગતતાથી સામાવાળા નં.૨એ એ હકીકત સ્વીકારવી જોઈતી હતી કે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળના લાભો પાત્ર દૈનિક વેતનદારોને પહેલેથી જ આપવામાં આવ્યા હતા અને ઉપરોક્ત કેસમાં આ અદાલતે નક્કી કરેલા કાયદાના સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં લેતાં અરજદારો પેન્શન અને સંબંધિત અંતિમ લાભો સહિત વધુ લાભો મેળવવા હકદાર છે.

હાલની પરિસ્થિતિમાં કામદારની હકદારીને ખરેખર વિવાદિત કરી શકાય નહીં, કારણ કે ફરીથી ભારપૂર્વક નોંધવાનું છે કે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળ લાભ આપવાનો અર્થ સામાવાળાઓ તરફથી એ સ્વીકાર છે કે તેઓ તે માટે હકદાર હતા અને ધ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૨૫બીમાં નિર્ધારિત સેવાની પૂર્ણતા સહિતના સંબંધિત માપદંડો સંતોષવામાં આવ્યા હતા, કારણ કે આવી સંતોષકારક હકીકતના અભાવે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળના લાભો કામદારોને આપી શકાયા ન હોત. તેથી આ બાબત ઉપરોક્ત ‘ટ્રિભોવનભાઈ’ના કેસના આ અદાલતના ચુકાદાથી સંપૂર્ણપણે આવરી લેવાય છે અને તેને ફરીથી ઉઠાવી શકાય નહીં.

૧૦. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર વિરુદ્ધ દિગંબર (ઉપર મુજબ)ના કેસમાં રાજ્ય અથવા જાહેર સંસ્થાને ચોક્કસ મુદ્દાઓ ઉઠાવવાનો અને ફરી ઉઠાવવાનો અધિકાર માન્ય રાખ્યો હતો. તેથી એવું જણાય છે કે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે દર્શાવેલા કારણો સમાન કારણસર રાજ્ય અથવા અન્ય જાહેર સત્તાધિકારીને કેટલીક શ્રેણીના મુદ્દાઓ વારંવાર ઉઠાવવાના સંપૂર્ણ પ્રતિબંધ ન હોવા છતાં, એવો ચુકાદો એવો કાયદાનો સિદ્ધાંત ઘડતો હોવાનું કહી શકાય નહીં કે હાઈકોર્ટ અથવા સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા સમક્ષ કરવામાં આવેલી દલીલો પર વિચાર કર્યા બાદ નક્કી કરાયેલા કાયદાના સિદ્ધાંતને કોઈ યોગ્ય કારણ વિના ફરીથી ઉઠાવી અને ફરીથી ઉઠાવી શકાય. જ્યારે બંધારણીય અદાલત નીતિ અથવા કાયદાનું અર્થઘટન કરે છે અને કાયદાનો સિદ્ધાંત નક્કી કરે છે ત્યારે

નિર્વિવાદપણે તેનો બંધનકારક પ્રભાવ રહે છે. એકવાર તે નિર્ણયને વધુ પડકાર વિના સ્વીકારી લેવામાં આવે ત્યારબાદ રાજ્ય અથવા જાહેર સંસ્થાઓને અગાઉના નક્કી થયેલા કેસોમાં નામંજૂર કરાયેલી દલીલને કોઈ યોગ્ય કારણ વિના ફરી રજૂ કરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર વિરુદ્ધ દિગંબર (ઉપર મુજબ)ના ચુકાદાનું એવું અર્થઘટન કરી શકાય નહીં કે તે બંધનકારક પૂર્વનિર્ણયના સિદ્ધાંતને દૂર કરે છે. બંધારણીય અદાલતના ચુકાદાથી આવરી લેવાયેલા મુદ્દાઓને પણ રાજ્ય અથવા અન્ય જાહેર સંસ્થા કોઈ કલ્પનીય કારણ વિના વારંવાર પડકારી શકે એવું કહેવું રાજ્યની પોતાની વિવાદ-નિવારણ નીતિની વિરુદ્ધ હશે, જે અદાલતો સમક્ષ જતા અનાવશ્યક કેસો ઘટાડવાનું વચન આપે છે.

૧૧. લેબર કોર્ટે માત્ર એક પ્રશ્ન પૂછવાનો હતો: શું તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવનું આ હાઈકોર્ટ દ્વારા અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું છે અને જો હા, તો શું હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું છે કે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળ લાભો આપવા માટે કામદારની અગાઉની સતત સેવા ધ્યાનમાં લેવી આવશ્યક છે? જો સદર પ્રશ્નનો જવાબ હકારાત્મક હોય તો નિર્ણય માટે કંઈ બાકી રહેતું નહોતું અને તેથી વસૂલાતની અરજીઓ જાળવવા યોગ્ય હતી.

૧૨. કોઈ પણ રીતે, આ અદાલતના મત મુજબ, હકીકતો અંગે ગંભીર વિવાદના અભાવે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવનો અમલ કરાવવા માટે ભારતના

બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની રિટ અરજી પણ જાળવવા યોગ્ય રહેશે. સ્વીકારાયેલ છે કે તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮નો સરકારી ઠરાવ અરજદારોને લાગુ કરવામાં આવ્યો છે અને તેથી તેની લાગુ પડતી બાબત વિવાદિત નથી. રાજ્ય દ્વારા તેના સોગંદનામામાં ઉઠાવવામાં આવેલ એકમાત્ર વિવાદ સદર સરકારી ઠરાવના અર્થઘટન અંગે છે, જેનો ‘ટ્રિભોવનભાઈ’ (ઉપર મુજબ)ના કેસમાં પહેલેથી જ અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું છે અને તેથી તેમાં નક્કી કરાયેલા કાયદાના સિદ્ધાંતને લાગુ કરતાં, આ અદાલતના મત મુજબ, સામાવાળાઓ જ્યારે કહે છે કે પેન્શનના લાભોના હેતુસર માત્ર નિયમિતીકરણ બાદની સેવા જ ગણવી જોઈએ ત્યારે તેઓ યોગ્ય નથી.

૧૩. ઉપરોક્ત દલીલના સમર્થનમાં તા.૨૪.૩.૨૦૦૬ના સરકારી ઠરાવ પર રાખવામાં આવેલ આધાર પણ ગેરસમજભર્યો છે, કારણ કે સદર મુદ્દો નિરુભા વજુભાઈ સરવૈયા વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત અને ત્રણ અન્ય [૨૦૧૬ લોસ્યુટ (ગુજ) ૧૫૫]ના કેસમાં પૂર્ણ થઈ ગયો છે. સદર કેસને આ અદાલતે રણાભાઈ અજમલભાઈ હરિજન, જેઓ હવે મૃત્યુ પામ્યા છે અને તેમના કાનૂની વારસદારો મારફતે – અરજદારો વિરુદ્ધ સચિવ, રોડ એન્ડ બિલ્ડિંગ, સચિવાલય, ગાંધીનગર અને બે અન્ય [સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં.૧૮૦૩૬/૨૦૧૩, તા.૧૯.૧૦.૨૦૧૬ના રોજ નક્કી કરાયેલ]માં અનુસર્યો છે. જોકે, વિદ્વાન એ.જી.પી. દ્વારા જણાવવામાં આવ્યું છે કે ‘નિરુભા’ (ઉપર મુજબ)નો નિર્ણય લેટર્સ પેટન્ટ અપીલમાં વિચારાધીન છે. આ અદાલતના મત

મુજબ માત્ર અપીલ પેઝિંગ હોવી એ સદર કેસને અનુસરવાથી આ અદાલતને રોકવા માટે પૂરતું કારણ નથી.

૧૪. અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલી એક અરજ બાકી રકમ ઉપર વ્યાજ અંગેની છે. જોકે, વ્યાજ માટે યોગ્ય કારણના અભાવે તે આપી શકાય નહીં. નોંધવામાં આવે છે કે પક્ષકારો અત્યાર સુધી, યોગ્ય રીતે કે અયોગ્ય રીતે, તા.૧૭.૧૦.૧૯૮૮ના સરકારી ઠરાવ હેઠળના હકો માટે દાવો કરતા રહ્યા છે અને તેથી અરજદારોને પેન્શન તથા અન્ય સંબંધિત લાભો ચૂકવવામાં ઈરાદાપૂર્વક વિલંબ થયો હોવાનું જણાતું નથી. તેથી વ્યાજ માટેની અરજ નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

૧૫. ઉપરોક્ત દષ્ટિકોણમાં, આ અરજીઓ આંશિક રીતે સફળ થાય છે. તે મુજબ, ધ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૩૩સી(૨) હેઠળ અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલી દરેક વસૂલાતની અરજીમાં પસાર કરાયેલા વાદગ્રસ્ત હુકમો રદ કરી બાજુ પર મૂકવામાં આવે છે. સામાવાળાઓ ધ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટની કલમ ૨૫બીના અર્થમાં નિર્ધારિત સેવાની બજવણીની તારીખથી નિવૃત્તિની તારીખ સુધી અરજદારોની પેન્શન અને અન્ય નિવૃત્તિ લાભોની પુનઃગણતરી કરશે અને આ અદાલતની રિટ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ૧૨ અઠવાડિયામાં તે અરજદારોને ચૂકવશે, નિષ્ફળતા થાય તો સદર રકમ પર વાર્ષિક ૮%ના દરે સાદું વ્યાજ લાગશે. ઉપરોક્ત હદ સુધી નિયમ નિરપવાદ

બનાવવામાં આવે છે અને ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ કરવામાં આવતો નથી.

(જી.આર. ઉધવાની, ન્યાયમૂર્તી)

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.